

VLEERMUIZEN IN DE SCHIJNWERPERS

Hans Huitema

Landgoed Kernhem in Ede was een van de eerste vleermuisreservaten. De gemeente zet de vleermuizen nu op allerlei manieren 'in het zonnetje', maar leidt dat de aandacht niet teveel af?

De Gemeente Ede heeft iets met vleermuizen. Dat blijkt maar weer uit de ont-hulling van een bijzonder kunstwerk op 3 oktober getiteld 'Het andere plan vleermuis'. De relatie van de gemeente Ede met vleermuizen begon eind jaren '50 met de ontdekking van een zomerkolonie rosse vleermuizen in de laan van het landgoed Kernhem, destijds gelegen ten noorden van Ede. In 1977 ging een aantal van deze bomen voor de bijl om plaats te maken voor een nieuwe weg richting Lunteren. Op aandringen van de toenmalige directeur van het bosbedrijf werd een vleermuizenreservaat ingericht ter compensatie van het verlies. De reservaatstatus houdt in dat de bomen zo lang mogelijk gespaard blijven ten behoeve van de vleermuizen. Vanaf de instelling van het vleermuizenreservaat is de vleermuis het boegbeeld van alle activiteiten aan de noordrand van Ede*.

Onder hevige protesten kwamen in de jaren 90 de plannen gereed voor een grote woonwijk, Kernhem genaamd, ten westen van het gelijknamige landgoed. Als alle oorspronkelijke plannen zouden worden gerealiseerd zou landgoed Kernhem op termijn als stadspark zijn ingekapseld. Nu blijft het bij de bouw van 3500 woningen. Vooruitstrevend voor die tijd was dat, bij het stedenbouwkundig ontwerp van de woonwijk Kernhem, rekening gehouden is met de bestaande natuur. Er werden niet, zoals indertijd te doen gebruikelijk was, schetsen uit de ontwerpkamer blindelings op de bouwlo-

catie ingepast, waarbij dan alles dat in de weg stond moest wijken. Nee, er is een uitgebreid groenstructuurplan opgesteld, waarin voorstellen werden gedaan voor de inpassing van bestaande houtwallen en inrichting van ecologische zones. Omdat vleermuizen een wezenlijk onderdeel van dit plan vormen, staat het bekend onder de naam 'Plan Vleermuis'. Nu weten we meteen waar het kunstwerk zijn naam aan te danken heeft.

De gemeente Ede doet er alles aan om zijn natuurhistorisch erfgoed, de vleermuizen, te behouden en onder de aandacht te brengen. Bij de hoofdingang van de laan, bijvoorbeeld, informeren panelen bezoekers over de aanwezige vleermuizen en de reservaatstatus van de laan. Sinds de instelling van het vleermuizenreservaat zijn er nauwelijks bomen in de laan gekapt. Bij onoverkomelijke uitzonderingen is de vleermuiswerkgroep van kapplannen op de hoogte gesteld en om advies gevraagd. Ook bij grootschalige evenementen, zoals de tuinmanifestatie 'Fleurig', die in 1997, 1998, 1999 en 2003 op het landgoed is georganiseerd, kregen vleermuizen extra aandacht. Er is van tevoren opdracht verstrekt voor onderzoek naar vleermuizen en toestemming gegeven om eventuele verstoringen te monitoren. Het advies van de vleermuiswerkgroep om verlichting tijdens 'Fleurig' in de laan te vermijden in verband met de (lichtgevoelige) water-vleermuis, die de twee kilometer lange laan moet doorkruisen om haar jachtbiotoop te bereiken, werd gedeeltelijk opgevolgd. Het leidde tot de opmerkelijke krantenkop "Fleurig is goed voor vleermuizen".

* Over ontstaan en ontwikkeling van het vleermuisreservaat is eerder in 'Zoogdier' geschreven (jaargang 12(1) 2001, p. 3-8).

De innige relatie tussen het landgoed en de gelijknamige wijk blijkt niet alleen uit de naamgeving. Ook in het concept van het kunstwerk komt deze tot uiting. Het kunstwerk bestaat uit acht lichtelementen, verdeeld over twee pleinen. De lichtelementen zelf bestaan uit schijfvormige armaturen, ieder onder een andere hoek, op tien meter hoogte aan masten geplaatst. De lichten werpen lichtvlakken op de grond. Door dimmen en aan-enuit schakelen van de lampen ontstaan lichtbewegingen. En deze lichtbewegingen nu, worden aangestuurd door vleermuizen in het vleermuizenreservaat. In de laan van het landgoed staan namelijk twee palen met ultrasoon ontvangers. Deze geven hun signalen door aan een 'data logger' en 'software', die de activiteit in de laan omzet in verschillende signalen. Deze signalen worden doorgegeven aan de lichten in de wijk even verderop. Zo kunnen de bewoners rond de pleinen, vanuit hun huiskamer, zien hoe het met de vleermuizen op het landgoed staat.

'Het andere plan vleermuis' omvat nog meer. Op grote betonnen platen in het gras aan de voet van de lampen staan bovendien de silhouetten van de zeven soorten vleermuizen die op het landgoed zijn waargenomen, met daarbij de vermelding van de website www.vleermuis.net, zodat het de bewoners aan goede informatie over vleermuizen niet ontbreekt.

Tot slot is er, ter gelegenheid van de opening, een serie zeer fraai vormgegeven boekjes uitgegeven in een oplage van 1000 stuks. Het zijn 'flipboekjes' die, wanneer je ze van voor naar achter doorbladert, bewegende beelden van de vleermuizen van Kernhem laten zien. Iedere soort een eigen boekje, met zeven stuks in een zwart doosje. 'Het andere plan vleermuis' plaatst vleermuizen even in een geheel ander daglicht.

Hopelijk lijden de schijnwerpers in de woonwijk de aandacht niet al te veel af van de dieren waar het in werkelijkheid om gaat. Honderden vleermuizen zijn voor hun voedsel, hun kraamkamers, hun slaap- en paarplaatsen afhankelijk van de eeuwenoude laanbeplanting van landgoed Kernhem. Voor hoe lang nog? De stadsrand van Ede rukt op, groot-schalige evenementen zijn steeds meer in trek en in het nieuwe bestemmingsplan prevaleert de cultuurhistorische waarde boven de natuurhistorische, ondanks alle mooie woorden over de aandacht voor vleermuizen. Gevolg daarvan is, dat het uitvoeringsplan voorziet in een verjongingsplan dat de nekslag betekent van het vleermuizenreservaat. Misschien zitten de bewoners van de woonwijk daarom straks wel met onverlichte pleinen.

Hans Huitema
Vossenstraat 35
6868 WS Doorwerth

'Het Andere Plan Vleermuis' van Erick de Lyon zet vleermuizen in een ander licht. Foto: gemeente Ede

